

Як повіє буйнесенький вітер з широких степів,
Та прославить по всій Україні січових стрільців.
А ми тую стрілецьку славу збережемо,
А ми нашу славу Україну, гей, гей, розвеселимо!
А ми тую стрілецьку славу збережемо,
А ми нашу славу Україну, гей, гей, розвеселимо.

Марія ШПІЛЬЧАК,
вчителька української мови і літератури
Івано-Франківського ліцею № 24
Івано-Франківської міської ради, вчителька-методистка

«ЖИВА ПАМ'ЯТЬ ПРОЙДЕ КРИЗЬ СТОЛІТТЯ У СЕРЦЯ ПОКОЛІНЬ НАВІКИ...»

Заняття-розмірковування. 5–9 класи

Мета. Навчити учнів осмислювати важливі події в історії українського народу; розвивати пізнавальні інтереси; формувати почуття патріотизму, національної гідності та гордості за свій народ і Українську державу; виховувати активну громадянську позицію, почуття відповідальності за долю Батьківщини.

Обладнання. Святково прибрана зала. На сцені рушниками зроблено композицію, в центрі якої – прапор, тризуб, віночок, колосся. Збоку на столику головний убір УСС і букет квітів, перев'язаних чорною стрічкою, поряд – запалена свіча.

Підготовча робота. За два-три дні до уроку учні отримують завдання, за якими добирають потрібний матеріал, та вірші, які повинні вивчити напам'ять і виразно декламувати.

Епіграф.

На службу Україні,
На чесне діло гоже
В ім'я святої правди, –
Благослови нас, Боже!

Юрій Шкрумеляк

Сценарій заняття

Під звуки тривожної мелодії на сцену виходить сім дівчат в українських костюмах. Одна з них тримає колючий терновий вінець.

Дівчина 1.

Невпинний час страждань, людського болю
Нам відраховував і днини, і години,
Вінець терновий, оповивши волю,
Лежав і на чолі, й на серці України.

Авторська інтерпретація публікації інтернету

Дівчина 2 (бере вінець).

Він коле серце і стискає груди,
І голками впивається у тіло,
Чи не пора нам схаменуться, люди?
Щоб мирне сонце вже усім світило.

Авторська інтерпретація публікацій інтернету

Дівчина 3 (бере вінець).

Цей вінець клятий стільки зла накоїв,
Історію спотворив нанівець,
Він нашу пам'ять у могилі заспокоїв,
Безславний пророкуючи кінець.

Авторська інтерпретація публікацій інтернету

Дівчина 4 (бере вінець).

Культуру, прадідами пещену віками,
Ламав, калічив і кидав в багно,
Розчавлював колючими руками
Ту віру, що народжує добро.

Авторська інтерпретація публікацій інтернету

Дівчина 5 (бере вінець).

Намірився й дух волі геть прибрати,
Страх сіяти і душу засмітить,
Хотів у нас Вкраїноньку забрати
І мову батьківську занапастити.

Авторська інтерпретація публікацій інтернету

Дівчина 6 (бере вінець).

Він душі наші довго міг косити,
Принижувати і вбивати людину.
Ні, досить цей вінець носити,
Ти долі іншої достойна, Україно!

Авторська інтерпретація публікацій інтернету

Дівчина кидає терновий вінець, на сцену виходить Мати-Україна, шість дівчат передають одна одній вінок із калини, колосся, квітів, а сьома – одягає його на голову Матері-України. Звучить фонограма пісні «Україна» (музика і слова Тараса Петриненка).

Дівчина 7.

Велична і свята, о рідна Україно,
Лише тобі карать нас, чи судить.
Нам берегти тебе, Соборну і єдину,
Й історії твоєї славу возродить.

Авторська інтерпретація публікацій інтернету

Мати-Україна.

Народ мій є, народ мій завжди буде!
Ніхто не перекреслить мій народ –
Пощезнуть всі перевертні й прибуди
І орди завойовників – заброд!
Всі байстрюки катів осатанілих,

Не забувайте, виродки, ніде:
«Народ мій є. В його гарячих жилах
Козацька кров пульсує і гуде».

Василь Симоненко

Дівчата-читці залишають сцену, виходять п'ять хлопців.

Хлопець 1.

Народ мій є! Є пам'ять й віра,
Що нас єднають у одну сім'ю,
І хай між нами вироста довіра
Й витравлює безпам'ятства змію.

Авторська інтерпретація публікації інтернету

Хлопець 2 *(бере свічку і запалює).*

Щоб наша пам'ять нарешті відродилась,
Прийшла із поневолення життя,
Щоб свічкою новою запалилась
Душа, зірвавши пута забуття.

Авторська інтерпретація публікації інтернету

Хлопець 3 *(бере свічку).*

В молитвах всіх героїв пригадаю,
Живим у Бога буду щедрості просити,
Воскресне дух, я всіх вас закликаю
Людської пам'яті нам свічку запалити.

Авторська інтерпретація публікації інтернету

Хлопець 4 *(бере свічку).*

Коли життя знов набирає сили,
В ім'я народу хай вона палає.
За муки, за життя і за могили
Хай вдячна пам'ять наша величає.

Авторська інтерпретація публікації інтернету

Хлопець 5 *(бере свічку).*

О свічко пам'яті!
Тобі горіти день і ніч
За тих, кого катовано,
За тих, кого розстріляно,
За тих, кого мордовано,
І всіх, кого не злічено...

О свічко пам'яті!

Палай у душах і серцях усіх живих.

Авторська інтерпретація публікації інтернету

Хлопці залишають сцену. Звучить фонограма лемківської народної пісні «Пливе кача...», на екрані з'являється відеофрагмент, де горять свічки на Майдані біля фотографій героїв Небесної Сотні.

Учитель. Ми з вами запалили свічку пам'яті, для того щоб воскресити сторінки нашої історії такої далекої і сьогоденної.

Бо чи то так долею написано, чи Богом вготовано, але саме понад сто років тому у 1914 році створено перші українські військові

підрозділи, які стали зародком національної армії. І нині сформовано справжні Збройні сили України, які стали на захист Батьківщини від зазіхань зовнішнього ворога – Росії, та проти тих, хто намагається роз'єднати Україну.

Сьогодні ми з вами воскресимо в пам'яті одну із забутих сторінок нашої історії про Українських січових стрільців. Ця сторінка допоможе краще зрозуміти нинішні події в Україні, бо понад сто років тому січові стрільці боролися за волю рідного народу й краю.

Учень-історик 1. Після зруйнування імператрицею Катериною II Запорозької Січі – колиски вольності – почалися часи занепаду й неволі українського народу та його держави. Україна потрапила під владу Росії та Австрії – Австро-Угорщини. Обидві проводили в Україні ворожу політику.

Учень-історик 2. Долю українського народу змінила Перша світова війна. Українці Галичини прийняли війну між Австро-Угорщиною й Росією з надією, що лише в цій війні (якщо Росія зазнає поразки) можливе визволення України. Тому й зорганізувалися до свого війська.

Учень-дослідник 1. Австро-Угорщина дала обітницю стрілецтву й українському народові на початку війни, що в разі звільнення України з-під московського ярма вона стане вільною державою. Тому-то влітку 1914 року впродовж трьох тижнів мобілізації зголосилося понад 28 тисяч добровольців у лави Січових стрільців.

Учень-дослідник 2. Це були свідомі українські юнаки і дівчата. Вони добровільно, на поклик Головної української ради, яка постала у Львові на початку війни, поспішили в ряди стрілецтва, щоб зі зброєю в руках виступити проти найбільшого ворога України – Росії. Але австрійська влада не раділа такій чисельності, бо, певна річ, побоювалася, що стрілецтво, свідоме своєї мети, могло б обернути й проти влади. Тому залишили тільки 2,5 тисячі бійців, а іншим веліли вертатися додому.

Учень-історик 3. Датою створення легіону Українських січових стрільців вважається 3 вересня 1914 року. Легіон став незвичайним явищем: у нього влилася переважно освічена інтелігентна молодь, яка взяла в руки не тільки зброю, а й чітку програму національно-просвітницької праці на постоях між боями: створювала школи, читальні, хоріві й оркестрові гурти, пресові листки, журнали, спрямовані на те, щоб піднести українську свідомість і честь.

Учень-історик 4. У своєму зверненні до народу січові стрільці заявляли: «Ми пішли у світову війну лише тому, щоби наша Україна в часі цього всесвітнього смертельного спору могла проголосити, що є і хоче бути, хоче мати своє місце під сонцем». *(Микола Голубець)*

Учень-дослідник 3. Легіон Українських січових стрільців – це армія справжніх інтелігентів, носіїв високих думок і благородних ідеалів. Це єдина армія того часу, яка не залишила фактів мародерства, насильства щодо полонених чи населення.

Учитель. Ось які спогади залишила Софія Тобілевич про перебування січових стрільців на Східній Україні:

«Люди, почувши, що густими колонами суне із залізниці військо, поховалися по льохах, по ярах, дожидаючи судного дня. Самі лише баби, дівчата й діти, що страху не знають, залишилися вдома.

Ось-ось уже вони. Ідуть широким шляхом степовим і в село повертають. Хто вони? Обличчя не суворі, в очах привіти. Хто це? Стрічки жовто-блакитні мають. Що це за пісня розлягається дужим, могутнім хором? Слова не чужі, слухайте: “Гей, видно село, широке село під горою”.

Та це ж наша пісня, наше військо, наші прапори українські!

Вислані сюди, щоб нещадно карати винуватців, стрільці замість того допомагали людям загоювати ті рани, що темний люд завдав собі й усьому краєві. Покути й кари за всякі провини тільки в сні лякали тих, хто почував гріх за собою.

Людей не брали на допити, а поводитися, як з нерозумними дітьми, що в незнанні своєму не відають, що творять.

Зорганізоване в одне ціле твердою дисципліною та спільним життям упродовж світової війни, Українське січове стрілецтво, роздивившись навколо, взялося негайно до праці. Незабаром серед селянства розійшлися чутки одні від одних чудніші: вони вчать, вони лікують, вони посилають своїх людей на роботу в поміч удовам і недужим. За все платять, поводяться по-людськи. Позаводили крамниці, дають людям світло, роздають книжки! Щось небувале коїться.

Всеохопний дух людяності й щирого братерства справив диво. Хоч як розбещено людей по селах останніми подіями, але дух ладу й законності, заведений у стрілецтві, та щирі й справедливі до всіх відносини заїмпонували народові.

Люди зразу якось підлягли владі новоприбулих і не чинили опору новим розпорядженням, зрозумівши, що вони не йдуть на шкоду народові. Між іншим, взято було під опіку стрілецтва всі парові млини в околиці. Було сформовано плату за мливо та встановлено однофунтовий відсип з кожного пуда зерна для роздачі бідним удовам і калікам. Народові це подобалося, і всі без протесту давали свою частку.

Доступність і відсутність гордості старшин зробили їх швидко такими популярними серед селянства, що до них посунули люди за порадою в усіх своїх бідах і життєвих пригодах. Так народ, покинутий сам собі в темряві, радий, коли йому хто хоче допомогти.

У будинку царської тюрми січові стрільці влаштували великий концерт. Замало для всіх місця всередині. Майдан цвіте людським натовпом, як луг квітками. А діти обліпили всі щербини в мурах, як горобенята свої гнізда. Що їх цікавить тут? Чи той прапор? Чи портрети Тараса й Богдана на сцені, вінками та стрічками перевиті? Чи звуки гімну “Ще не вмерла...”, що мляються зі сцени дужою хвилею, виконані хором і оркестром стрілецького гурту? Чи україн-

ське слово пориває їхні душі, що в усіх на обличчях і здивування, і радість, і сльози?

За чотири місяці пробування січовиків в Україні ми бачили всі можливі заходи, щоб збудити народ з вікового сну, щоб запалити в ньому вогник свідомості, національного й людського чуття».

Учень-історик 5. Восени і взимку 1914 року, навесні 1915 року легіон УСС успішно вів воєнні дії в Карпатах проти російських військ, зокрема на горах Ключ, Маківка, у боях за Самбір, Стрий, де стрільці вкрили себе невмирущою славою.

Учень-дослідник 4. Густо падали жертви під час боїв, густо росли білі березові хрести на стрілецьких могилах, однак на зміну загиблим вливалися інші сили із числа добровольців. Ніщо не могло зупини січовиків виборювати кращу долю для свого народу.

Учень-дослідник 5. Стрільці – це наша гордість, наша честь і наша слава. Здобувши гарт у горнилі Першої світової війни відділи стрільців стали ядром майбутньої Української Галицької армії, яка боролася за незалежність Західно-Української Народної Республіки.

Учень-історик 6. Проіснувала ЗУНР від 13 листопада 1918 року до 15 липня 1919 року і впала під переважаючими силами ворогів-поляків. Відступивши в Наддніпрянську Україну, Українська Галицька армія опинилася в так званому «чотирикутнику смерті» і змушена скласти зброю. Лише невеликій частині вдалося повернутися в Галичину. Інші ж віддали своє життя за волю, за кращу долю народу, за Україну.

Учень-дослідник 6. Могили... Скільки їх по лісах, по горах, по полях, іменних і безіменних, закинутих, забутих людьми і Богом. Не перелічити усіх місць нашої скорботи. Вороги української нації знали, що народ, в якого жива історична пам'ять, кожної миті може прокинутися і знову стати на свій захист. Тому-то почалася нечувана у своєму безумстві і антигуманності друга війна проти Українських січових стрільців – війна з їхніми могилами.

І здавалося, що пропало все, що зник слід по нашому стрілецтву, та лишилося те, що в народі вбити нікому не можна. Лишилася вічно жива стрілецька пісня.

Учень-дослідник 7. Стрілецтво дало нам не лише невмирущі приклади боротьби за волю України, а й плеяду легендарних поетів, композиторів, художників, скульпторів. Це Роман Купчинський, Михайло Гайворонський, Степан Чарнецький, Юрій Шкрумеляк та багато інших. І нині, і вічно співатиме український народ їх пісні: «Ой у лузі червона калина...», що стала гімном січових стрільців, «Журавлі», «Гей, видно село», «Човен хитається», «Бо війна війною».

Учні виконують пісню «Ой у лузі червона калина...» (музика Степана Чарнецького, слова Степана Чарнецького, Григорія Труха).

Учитель. Як бачите, ви маєте дивовижний взірець безмежної любові УСС до України. Я впевнена, що багато хто з героїв, які сьогодні віддають життя за нашу свободу, брали приклад зі стрілецтва.

Будьте достойними їхньої жертви. Любіть Батьківщину, бережіть волю. На жаль, нам знову доводиться йти хресною дорогою своєї далекої і такої близької історії, знову доводиться пити чашу страждань. У цей день хочу низько вклонитися всім, хто в різні періоди загинув за незалежність України. Слава Україні!

Усі. Героям Слава!

Учитель. Прийми, Боже, молитву своїх дітей: ми просимо за Україну, за наш народ.

Учень 1.

Душу схиляємо нині
До пресвятих молитов.
Боже, даруй Україні
Волю, добро і любов.

Володимир Вихрущ

Учень 2.

Отче наш, у твоїм часоплинні
Все минає – ридай, не ридай.
Боже, вибач гріхи Україні
І надалі грішити не дай.

Володимир Забаштанський

Учень 3.

Боже, Отче Всемогутній,
Захисти коханий край,
Дай нам вийти у майбутнє,
Мужність і сміливість дай.
Захисти нас від свавільних
Хижаків жорстоких, злих,
Захисти від божевільних
І від зрадників своїх.
Хай Собори із руїни
Стануть там, де Ти прорік.
Суверенній Україні –
Слава нині і ввік.

Олесь Луній

Учень 4.

Україно, молюся за тебе,
Як за матір гріховно-святу,
За блакить твого вічного неба
І за ниву твою золоту.

Володимир Забаштанський

Учень 5.

Україно, молюся за пам'ять
Убієнних за волю синів
І за тих, що у душах запалють
Промінь правди, щоб край заяснів.

Володимир Забаштанський

Учень 6.

Україно, лише в милосерді
Час єднання синів настає.
То нічого, що ми не безсмертні.
За безсмертя молюся твоє.

Володимир Забаштанський

Учні виконують пісню «Боже Великий, Єдиний...» (музика Миколи Лисенка, слова Олександра Кониського).

Марія ГРИЦИШИН,

учителька української мови і літератури
Ліцею ім. Миколи Сабата Івано-Франківської міської ради,
учителька-методистка, заслужена учителька України

СІЧОВІ СТРІЛЬЦІ: ІСТОРІЯ. ПІСНІ. ЗВИТЯГА

Урок-пісенне коло. 7–9 класи

Мета. Ознайомити учнів із фактами звияжного шляху легіону Українських січових стрільців; формувати уміння і навички театральної участі; виховувати особистісні ставлення до славетних сторінок минулого України.

Обладнання. Святково прибрано зала. Сцена прикрашена українською національною символікою.

Склад учасників. Ведучий 1, ведучий 2 – дівчина і хлопець в народних строях; ведучий 3, ведучий 4 – два хлопці в народних строях; ведучий 5, ведучий 6 – дівчина і хлопець в стрілецьких мундирах; ведучий 7, ведучий 8 – стрілець і дівчина в народному строї; ведучий 9; ведучий 10; читець.

Сценарій заняття

Ведучі виконують пісню «Заспіваймо пісні» (музика народна, слова Івана Петришина). Читець виразно декламує вірш Романа Купчинського «Ода до пісні».

Ведучий 1. Ця поезія написана на початку століття і належить Роману Купчинському, поетові і пісняреві, ім'я якого тісно зв'язане з історією стрілецтва і стрілецької пісні.

Ведучий 2. Стрілецька пісня... Через сплюндровані могили і повалені березові хрести, з далеких доріг, битих стрілецькими ногами, вона вривається знову, як згадка про волю. Квіткою-незабудкою знову розцвітає у вдячній людській пам'яті.

Ведучий 1. Ще не вдаряла блискавками об схил Карпат, не шаліла ураганом по степах України, а для неї народ віддавав зі своєї скарбниці мелодії і слова, аби була вічною, як її творець і його одвічне прагнення до волі.

